

Kraje alebo župy?

[Dušan Sloboda](#) [1]

07.10.2013

Ešte sa nestalo, že by v ktoromkoľvek z troch doterajších volebných období samosprávnych krajov nebola opätovne povstala (a následne upadla) debata o ich počte (a v poslednej dobe i o ich zmysle). Nie je to prekvapujúce, keďže osem krajov, ktoré takmer nikto nechcel (s výnimkou tých politických strán, ktoré sa pre ne hlasovaním v parlamente v roku 2001 rozhodli), majú neistú budúcnosť zapísanú už vo vienku.

Regionálna samospráva bola na Slovensku uvedená do života v roku 2001, kedy boli schválené príslušné zákony a odohrali sa i prvé voľby do orgánov samosprávnych krajov. Spomedzi dôvodov, ktoré stáli vtedy za vznikom druhej úrovne samosprávy u nás, treba spomenúť dva hlavné: proces pristúpenia k Európskej únii a potreba realizovať decentralizáciu.

Prečo máme kraje?

Kým členmi únie by sme sa stali i bez toho, aby sme zaviedli regionálny stupeň samosprávy, ťažko si predstaviť, ako by bolo možné zrealizovať proces decentralizácie bez konštituovania samosprávnych krajov. Úroveň fragmentovanej miestnej samosprávy, ktorá u nás neprešla procesom municipalizácie, totiž nebola vhodná pre uskutočnenie tak potrebnej decentralizačnej vlny.

Viacero členských krajín EÚ nemá regionálny stupeň samosprávy. Väčšina z nich si to môže dovoliť vďaka tomu, že ich miestna samospráva (obce a mestá) je dostatočne silná na to, aby zvládla i viaceré kompetencie regiónov. Je to tak zväčša preto, že v týchto krajinách došlo ku konsolidácii samosprávnych celkov či už prostredníctvom kontinuálnych alebo ráznych komunálnych reforiem – procesov municipalizácie (amalgamizácie), v rámci ktorých došlo k zlučovaniu obcí a združovaniu ich samosprávnych funkcií do väčších a silnejších celkov (municipalít).

Sprievodným javom jednej z najdôležitejších ponovembrových reforiem bol teda nevyhnutný vznik (akéhokoľvek) regionálneho stupňa samosprávy. Kým štátna správa bola v roku 1996 postavená na základoch normatívneho členenia na 8 krajov a 79 okresov, na úrovni samosprávy sa uvažovalo o členení na prirodzenejšie regióny, ktoré by nadväzovali na históriu, rešpektovali by prírodné bariéry i dochádzkovú spádovosť. Nestalo sa, a tak namiesto 12 až 16 žúp bola samosprávna úroveň v roku 2001 navlečená do umelínou páchnuceho členenia na osem krajov zdedených z mečiarizmu.

Prečo nemáme župy?

O tom, že osem samosprávnych krajov nie je vhodným modelom pre regionálnu samosprávu u nás, svedčí záujem občanov, ktorý im prejavujú (nielen) vo voľbách, postoj odborníkov na verejnú správu, ale i hlasy z prostredia politických strán. Kým v komunálnych voľbách u nás dlhodobo volí približne polovica z oprávnených voličov, voľby do orgánov samosprávnych krajov k urnám pritiahnu ledva štvrtinu z nich.

Vždy, keď sa blížia ďalšie voľby, ktorým aj politici hovorovo radi vravia „župné“, hoci ich tak oficiálne odmietajú

pomenovať v zákone, v médiách sa šíria návrhy na zmenu aktuálneho členenia krajiny. Diapazón tej ponuky je široký, od župného modelu ctiaceho si históriu i regionalizačné kritériá, až po návrhy na tri veľké kraje nasiaknuté nostalgiou za normalizačným členením zo socializmu, ktoré so samosprávou nikdy nič spoločné nemalo.

Verejná správa na Slovensku dnes pôsobí v rámci územného a správneho členenia, ktoré nenadväzuje na žiadne z minulých administratívnych rozdelení. V krajine, kde sa politici vo svojich prejavoch tak často a radi odvolávajú na bohatú históriu národa, to vyznieva ako paradox. Avšak, romantizujúce predstavy a mýtizácia dejín v pokrútenej interpretácii našej minulosti sa predsa s odmietaním župného usporiadania dokonale snúbia.

Ako ďalej?

Revízia chybného výberu členenia na osem krajov iným chybným výberom v podobe troch krajov nie je riešením. Akákoľvek zmena členenia na jednej z úrovní samosprávy na Slovensku by sa nemala diať oddelene od zmien na ďalšej úrovni. Do rozhodovania o tom, aký model regionálnej samosprávy zvoliť, by mala prehovoriť i previazanosť regionálneho členenia a municipalizácie, ktorá našu miestnu samosprávu ešte len čaká.

Ak by sa 160 až 300 samosprávnych celkov, ktoré by na Slovensku vznikli po realizácii komunálnej reformy, rozdelilo do 16 žúp v rámci prirodzených regiónov (ako sú Šariš, Spiš, Zemplín a ďalšie), vytvorili by sa tak predpoklady pre synergické pôsobenie municipalnej a župnej samosprávy.

Bolo by logické viac previazať obe úrovne samosprávy i zmenou spôsobu delegovania našich volených zástupcov na župnej úrovni. Nie je dôvod predpokladať, že by škoda na volebnom správaní občanov, ktorú osem krajov spôsobilo, bola reverzibilná. Regionálne voľby treba pokojne opustiť a našimi zástupcami v župných zastupiteľstvách by sa mohli stať starostovia a primátori budúcich municipalít (združených obcí) a miest. Bratislava by mala mať i kompetencie župy. Bolo by taktiež potrebné prehodnotiť rozdelenie kompetencií medzi (silnejšie) municipality a župy, ktoré by mohli plniť len tie kompetencie, ktoré môžu plniť efektívnejšie než municipality. Kompetenčné zmeny musia byť realizované v spojitosti so zmenami financovania samospráv.

Debata a rozhodovanie o zmenách v konfigurácii našich samosprávnych regiónov nemôže byť len o počte. Výsledkom reforiem by malo byť také rozhodnutie, ktoré bude znamenať posilnenie samospráv a bude vhodným realizačným priestorom pre municipalizáciu, pokračovanie decentralizácie, rozvoj regiónov a zvyšovanie kvality služieb poskytovaných občanom za ich dane.

Autor je analytik Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika.

[Článok bol publikovaný v Konzervatívnych listoch 09/2013.](#) [2]

Tagy: [kraje](#) [3]

[regióny](#) [4]

[župy](#) [5]

[Slovensko](#) [6]

[územné členenie](#) [7]

[municipalizácia](#) [8]

[komunálna reforma](#) [9]

